

Віктор ЮЩЕНКО: «ЯК Я СТАВ ГОЛОВОЮ НАЦБАНКУ»

На початку дев'яностих для багатьох створення Національного банку та запровадження національної валюти були в першу чергу атрибутами державного суверенітету...

Чутки про моє призначення головою Правління Національного банку почали кружляти ще на самому початку 1993 року. Моє ім'я усе частіше згадували у високих кабінетах на вулиці Грушевського. У Парламенті кілька тижнів тривали консультації. Я мав вагомі причини не хотіти посади голови Національного банку в той час.

У парламентських збуреннях на той момент «згоріли» два міцних фахівці: перший голова Національного банку Володимир Матвієнко і другий – Вадим Гетьман. Мені і тоді, і зараз ці відставки видаються результатом незрілості українських політиків того часу: адже для того, щоб щось змінити у фінансовому та банківському секторах, запровадити нові практики та дочекатися результатів їх запровадження, був потрібний щонайменше рік.

Деякі економічні процеси можна було взяти під контроль тільки у середньотерміновій перспективі, для цього потрібні були два-три бюджетних цикли. Володимир Павлович пропрацював на цій посаді 10 місяців, Вадим Петрович – дев'ять.

Ми не мали Національного банку від часів Української Народної Республіки, але, враховуючи короткотерміновість цього досвіду, можна сказати, що ми не мали такої інституції ніколи. Треба було створювати свою платіжну систему, вчитися проводити емісії власної валюти, створювати стандарти обліку, безпеки, звітності, кредитної практики, запроваджувати сотні нових регламентів – усе це було предметом глибокого професійного дискурсу. Проте до питань будівництва банківської системи у Парламенті долучалися усі, хто хотів. І навіть ті, хто не міг сказати щось путне.

На початку дев'яностих для багатьох учасників тієї дискусії створення Національного банку та запровадження національної валюти були в першу чергу атрибутами державного суверенітету, а не економічними інструментами. І це іноді народжувало емоційні рішення і такі повороти у дискусії, які були далекими від фахових. Рівень дискусії на початку української Незалежності нагадував картини, які я спостерігав і раніше, ще за часів СРСР, в останній рік його існування. Іноді мені доводилося бути присутнім на різних заходах у Верховній Раді УРСР, коли керівник Укрконтори Держбанку СРСР Василь Данилович Буряк робив чіткі прикладні доповіді. Проте його аудиторія у стінах Верховної Ради часто була не готова до сприйняття фахової дискусії. Аргументи керівника розбивалися об «авральщицу» та псевдореволюційність, під якими часом ховалася звичайна непрофесійність, брак знань. Сам тон розмов був іноді знущальний, морально принижував головного банкіра республіки. Мені ці картини нагадували сюжети із булгаковського «Собачого серця»: тоді співали

другі скрипки, і голос справжнього профі не було чути.

Частина економічних проблем утворилася зовнішньополітичними чинниками. Розлучення із СРСР народило кризу платежів. Москва заблокувала нам тоді близько 500 мільярдів карбованців. Нам теж були винні – у парламентській залі тоді звучала сума десь у 475 мільярдів. Але платежі не йшли. Економіка падала катастрофічними темпами, це означало проблеми із виконанням бюджету.

Проблеми стосувалися усього спектра економіки, але цапом-відбувайлом раз по раз ставав голова Національного банку.

Ще на самому початку квітня 1992 року я вперше отримав пропозицію перейти працювати до Національного банку України. Тоді новообраний голова Центробанку Вадим Петрович Гетьман запропонував мені посаду одного із заступників голови НБУ. Ми довго дискутували, я мав ті самі аргументи, що й у розмові з Головою Парламенту через дев'ять місяців по тому. Але вирішальним аргументом у тій нашій розмові з Гетьманом стала одна фраза: «Вадиме Петровичу, ми не можемо обидва кинути банк «Україна». Тоді він це сприйняв, і я залишився працювати у банку своєї мрії.

І ось, після дещо несподіваної відставки Вадима Петровича з посади голови НБУ, я отримав пропозицію прийти на його місце. То був насправді складний вибір. У тих економічних і політичних умовах ніхто не міг сказати жодному претенденту, скільки він протримається на цій посаді: пів року, рік чи усе-таки більше.

День 25 січня 1993 року почався для мене з дискусії у Парламенті. Для багатьох було просто не зрозуміло, хто такий Ющенко і чого це його Плющ так тягне у нове крісло. Один з промовців так і сказав тоді: я утримуюся від голосування, і не тому, що є якісь претензії до кандидата, просто я вперше цю людину бачу і вперше про неї чую!

З питання призначення нового голови НБУ доповідав заступник Голови Парламенту Володимир Бори-

сович Гриньов. Власне, він і розповів у сесійній залі про консультації, які тривали півтора місяця, відтоді, як Гетьман подав у відставку в грудні минулого року.

Суть короткої промови Володимира Борисовича полягала у тому, що Парламент цього разу не має права на помилку та не може допустити, щоб через короткий проміжок часу новий голова Центробанку пішов у відставку: «Я пропоную дуже жорстке рішення від Верховної Ради: якщо ми сьогодні висловимо довіру Ющенку, то варто оголосити мораторій на рік, а краще – на два роки, щоб ми не висували пропозицій щодо заміни керівника Національного банку. Ми не маємо сьогодні банківської системи в Україні, тому це потрібно зрозуміти. А створення банківської системи – дуже важкий і тривалий процес. Якщо ми не зможемо проявити тут деяку стратегію і дати людині можливість реалізувати себе, то ми покажемо власну неспроможність. На мій погляд, кандидатура Ющенка за професійними якостями найбільш гідна з п'яти кандидатур, які розглядалися протягом останнього часу. Безумовно, всі вони дуже цікаві, але він, мені здається, сьогодні найбільш кваліфікований серед інших. Відтак, це найбільш слухна кандидатура, яка може очолити цю чи не найважливішу нині позицію в нашій державі».

Дискусія після цього точилася про те, з ким консультувався віцепікер Парламенту. Гриньов назвав імена двох перших голів Нацбанку, згадав голову Асоціації комерційних банків України та членів її Ради, послався на численні консультації із представниками комерційних бан-

ків і обласних управлінь НБУ. Не всі сприйняли слова віцепікера позитивно, і час від часу у дискусії як альтернативи лунали імена інших кандидатів: заступника голови НБУ Миколи Сивульського і голови парламентської Комісії з питань економічної реформи Володимира Пилипчука.

Хтось із комуністів тоді заявив, що Ющенко не має виробничого досвіду. Василь Данилович Синько, тодішній голова Київської обласної ради, у цей момент не витримав: «Як то у нього нема досвіду, якщо уся його професійна діяльність проходить у банківській сфері?! Чи ви що хочете, щоб він ще й на ферму ходив і вилами полову кидав?!»

Врешті-решт, Іван Степанович згорнув дискусію: «Так, усе. Ющенко Вікторе Андрійовичу, прошу вас!» Так я вперше вийшов на трибуну Парламенту. Я практично нічого не говорив про грошову реформу й інші популярні теми, бо був переконаний, що грошова реформа є наслідком досягнення макроекономічної стабільності, жорсткої бюджетної політики, помірної інфляції. В принципі, така програма була антипопулярською та не могла бути популярною.

Після доповіді почалися запитання. Відповідаючи на одне з них, я почав було говорити про національні платежі, які на якомусь етапі «...ми будемо знову вимушені пропускати через єдине вушко – Національний банк...» На що Іван Степанович блискучо відреагував: «Вікторе Андрійовичу, ми не хочемо, щоб цим вушком був лише Національний банк. Ми хочемо, щоб Національний банк був ініціатором банківської політики, щоб ці вушка були широкі і їх було

дуже багато. Тому що в усьому світі банки сприяють виробництву, а в нашому суспільстві вони поки що гальмують виробництво, душать виробника. Так що хтось про ці вушка має думати!» Зал вибухнув оплесками!

Потім було багато слів, запитань, зауважень і звинувачень. Хтось хвалив мене за професіоналізм, хтось ганьбив, хтось сварив Плюща за влаштований диктат і небажання розглядати інші кандидатури, які видавалися більш доречними в цій ситуації. Було досить багато реплік риторичного характеру: а що буде, якщо Голова і Президія помиляються?

Іван Степанович знову бере слово: «Ми вносили кандидатури, ми обирали. І що з цього виходить? А виходить те, що ми будемо вносити кандидатури доти, поки не прийде така людина, яка зуміє організувати роботу банківської системи в Україні. Сьогодні ми зупинилися на кандидатурі Ющенка Віктора Андрійовича. Вам дали можливість обговорити її. Просимо підтримати цю кандидатуру. Я вношу на ваш розгляд проект постанови:

«Верховна Рада України постановляє: Призначити Ющенка Віктора Андрійовича головою Правління Національного банку України».

Прошу проголосувати за цей проект як постанову».

У той момент я не дуже був щасливий: «за» проголосувало 287 депутатів. Хто знав, що з цього моменту почеться справжня пристрась?!

Віктор ЮЩЕНКО,
Голова Національного банку
України (1993–2000),
Президент України (2005–2010)

Блог Віктора ЮЩЕНКА

**ПЕРЕДПЛАТА НА ЖУРНАЛ «УНІВЕРСУМ»
(ДРУГЕ ПІВРІЧЧЯ 2021 РОКУ)**

Щоб регулярно отримувати журнал «Універсум», слід переказати через будь-який банк чи надіслати поштовим переказом 129 гривень на поточний рахунок IBAN UA08325268000000002600744144 в ПАТ АКБ «Львів», МФО 325268, ЄДПРОУ 19326603
Одержувач: ТзОВ «Універсум».

Не забудьте надіслати на адресу редакції («Універсум», п/с 2994, Львів—17, 79017) копію квитанції поштового переказу чи платіжного доручення, чітко вказавши при цьому свою адресу.

«Універсум» в Інтернеті: <https://universum.lviv.ua>